

Halsbandparkieten *Psittacula krameri* in Amsterdam, 1976-2000

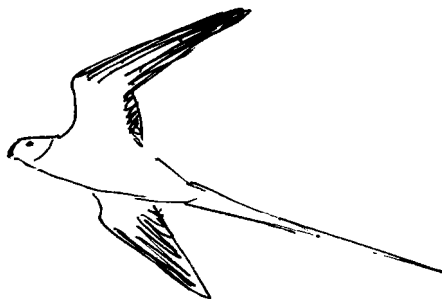
Guido O. Keijl

Brederodestraat 16a
1901 HW Bakkum

Sinds 1976 verblijven er vrijvliegende Halsbandparkieten in Amsterdam (Anonymus 1981). Gedurende de eerste tien jaren na hun vestiging werden de vogels overdag vrijwel uitsluitend rond het Vondelpark (stadsdeel Oud-Zuid) en het Beatrixpark (Zuid) waargenomen. Waar de parkieten in die jaren de nacht doorbrachten is onbekend. Vogelliefhebbers veronderstelden dat de vogels ook in het Vondelpark sliepen. Ze komen hier al jarenlang elke namiddag in groepen samen omdat ze dan gevoerd worden. Bij mijn weten heeft echter nooit iemand werkelijk een slaapplek in het Vondelpark gezien.

Met het verstrijken der jaren groeide de populatie en verspreidden de vogels zich over de stad. Zo werden ze vanaf ongeveer 1990 met regelmaat in Amstelveen en omstreken waargenomen (Anonymus 1995, E. Nieboer, A. van Loon), en sinds ongeveer 1998 ook in andere verder van het centrum liggende stadsdelen zoals Amsterdam-Noord en de Bijlmermeer. In 1998 werden ze voor het eerst regelmatig overdag buiten de stad gezien, bijvoorbeeld in Weesp (F. de Meijer, W. Leurs), hemelsbreed c. 12 kilometer van het Vondelpark. Op deze laatste locatie hebben ze in 1998 en 1999 ook gebroed (W. Leurs, K. Hartog).

In november 1995 kwam mij ter ore dat er zich een grote slaapplek van Halsbandparkieten in het Rembrandtpark bevond (L. Edelaar, via R. Vlek; zie tabel 1 voor aanduiding stadsdelen). Een goede telling op 18 november 1995 leverde daar 220 exemplaren op. Vanaf die tijd is getracht de slaapplek regelmatig te tellen (tabel 1). Het tellen is betrekkelijk lastig: de parkieten vliegen meestal vrij laag en met grote snelheid tussen bomen en huizen door op de slaapplek aan en arriveren in groepen van 2-65 exemplaren. Hoewel ze zich luid en duidelijk aankondigen zijn ze meestal toch pas laat te zien, waardoor met name grotere groepen slechts zijn te schatten. Alleen door het aantal aanvliegende vogels te combineren met herhaalde tellingen van de aanwezige exemplaren, en door op meerdere dagen te tellen, is een goede schatting te verkrijgen (zie ook Kamp 2000). Eenmaal op de slaapplek eten de vogels vaak nog enige tijd van bloemen en knoppen en ruziën ze wat, maar naarmate het donkerder wordt krui-

pen ze hoger, gaan ze dichter opeen zitten en gaan ze tenslotte slapen. Als het donker is, zijn de vogels doodstil geworden.

Tot en met voorjaar 2000 hebben de parkieten op negen verschillende plaatsen gezamenlijk geslapen. De meest trouw bezochte slaappleaatsen liggen in het westelijke deel van de stad. De vogels slapen vrijwel zonder uitzondering in loofbomen hoger dan 12 m (tabel 1); alleen de iepen aan de Noordzijde zijn lager (c. 6 m). In het winterhalfjaar slapen de parkieten dus in kale bomen; slapen in 'evergreens' is nog nooit vastgesteld. Met uitzondering van de slaappleaats op het Olympiaplein, die uitsluitend voor 1995 in gebruik was, liggen alle slaappleaatsen nabij water. Dit komt waarschijnlijk doordat de meeste hoge bomenrijen in Amsterdam langs water staan en weerspiegelt vermoedelijk niet de voorkeur van de parkieten.

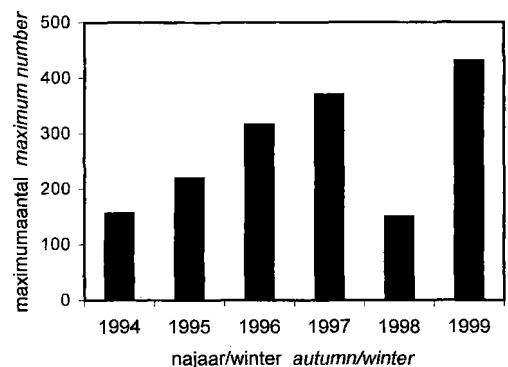
De gezamenlijke slaappleaatsen worden het hele jaar gebruikt. De broedvogels blijven echter in het voorjaar en het begin van de zomer in of bij het nesthol slapen. Zodra de jongen kunnen vliegen, gaat de hele familie in de namiddag richting gezamenlijke slaappleaats. Veel, misschien wel alle, vogels maken eerst een tussenstop in het Vondelpark en vliegen pas daarna door. Zowel 's zomers als 's winters zijn er soms al een uur voor zonsondergang vogels op de slaappleaats aanwezig, terwijl de laatste exemplaren tot een kwartier na zonsondergang kunnen arriveren. De hoofdmoot komt echter 0-30 minuten voor zonsondergang aan.

Opmerkelijk is dat de vogels in sommige winters regelmatig van slaappleaats veranderen. Zo bleken op 25 november 1995 alle parkieten verhuisd naar bomen bij het Sloterparkbad, terwijl ze de voorafgaande weken steeds in het Rembrandtpark hadden geslapen. Begin december was ook deze slaappleaats weer verlaten, maar op 3 en 9 december sliepen er 157 in het Gerbrandypark. Een zoektocht op deze avonden langs alle tot op dat moment bekende slaappleaatsen, en langs een aantal ogenschijnlijk geschikte locaties, leverde echter niet de ontbrekende 50 exemplaren op. Op 24 en 27 december 1995 waren zelfs alle bekende slaappleaatsen leeg. Toch laten de parkieten zich maar moeilijk van een eenmaal gekozen slaappleaats verjagen. Het jaarlijks na Kerstmis losbarstende vuurwerk lijkt nauwelijks van invloed op de slaappleaatskeuze. De parkieten lijken zelfs een ruoerige slaappleaats te preferen boven een rustige: de meest trouw bezochte slaappleaats (Noordzijde) ligt aan een drukke rotonde, en ook een aantal andere slaappleaatsen ligt langs of zelfs boven drukke verkeerswegen. In de winter 1997/98

waren de vogels niet op hun slaappleaats aan de Noordzijde aanwezig, maar sliep een deel van de populatie vanaf half oktober voor het eerst in hoge populieren bij de Utrechtsebrug in het M. L. Kingpark. Waar de rest van de vogels die winter heeft geslapen is mij niet bekend. Ook in de winter van 1998/99 kon niet de gehele populatie worden teruggevonden. Pas vanaf eind 1999 sliepen alle parkieten weer bijeen.

De waarnemingen met betrekking tot slaappleaatsrouw en verstoring in Amsterdam zijn vrijwel identiek aan die in Engeland (Pithon & Dytham 1999). Belangrijk verschil is dat de aantallen op de slaappleaats in Engeland reeds vanaf november afnemen, omdat de vogels dan al aan de voorbereidingen van het broedseizoen beginnen en ze nabij of in de nesten overnachten.

Uit de slaappleaatsstellingen in Amsterdam blijkt dat de populatie sterk is gegroeid: van twee in 1976 tot 430 in 2000 (tabel 1). Vanaf 1994 bedroeg de toename gemiddeld 22% per jaar (figuur 1). Omdat er geen integrale broedvogelinventarisaties van Amsterdam bestaan, is niet goed bekend hoe groot de broedende populatie momenteel is. Lensink (1996) schatte, op grond van mijn slaappleaatsstellingen, de totale Amsterdamse populatie op "ruim 200 exemplaren", en maakte melding van 15-20 paren in het Vondelpark en nog eens 9-23 elders in en rond de stad, oftewel 24-43 broedparen. Omdat in de winter alle exemplaren op de slaappleaats aanwezig zijn, maar tijdens het broedseizoen vermoedelijk alleen de niet-broeders, is het mogelijk op grond van de slaappleaatsstellingen een schatting te maken van het aantal broedparen. In de onoverzichtelijke situatie van de stad is dit een betere methode dan een broedvogelinventarisatie (Pithon & Dytham 1999), mogelijk zelfs de

Figuur 1. Maximumaantallen Halsbandparkieten geteld op slaappleaatsen in najaar/winter 1994-99. *Maximum numbers of Ring-necked Parakeets counted at communal roosts in autumn/winter 1994-99.*

enige. Voorjaar 2000 ontbraken er ten opzichte van het wintermaximum *c.* 200 vogels op de slaapplaats, waaruit we kunnen opmaken dat er momenteel *c.* 100 broedparen zijn.

Als de Amsterdamse vogels een gemiddeld uitvliegsucces van één jong per paar zouden hebben - wat gezien de legselgrootte van 3-4 eieren (Cramp 1985) aan de lage kant lijkt, maar gezien de populatiegroei van 22.5% per jaar eerder een lichte overschatting is - zouden er in de winter van 2000/01 dus ruim 500 Halsbandparkieten op de slaapplaats zijn te verwachten. Kamp (2001) meldt op 24 augustus 2000 *ca.* 560 Halsbandparkieten op de slaapplaats bij de Sloterpas. In India is het broedsucces, met drie jongen per nest, veel hoger (Lamba 1966). In Keulen is het echter lager (0.67; Ernst 1995) en ook in Engeland wordt vermoed dat het lage broedsucces de oorzaak is van het trage groeien van de populatie (Pithon & Dytham 1999 *contra* Cramp 1985). Uit Amsterdam weet ik slechts van één broedresultaat: het allereerste vrijvliegende paar bracht in 1977 drie jongen groot (Timmermans 1996), hetgeen dus hoog genoemd mag worden. Een andere mogelijkheid is dat veel van de paren die een territorium of nestholte bezetten niet tot broeden komen. Toch valt te verwachten dat de populatie voorlopig zal doorgroeien. Waarschijnlijk zal uiteindelijk het nestaanbod de beperkende factor worden. Strenge winters zijn in Amsterdam en andere steden vermoedelijk geen probleem: ook in Azië, waar de in Amsterdam vastgestelde ondersoort *P. k. borealis* van nature voorkomt, zijn Halsbandparkieten uitstekend in staat koude periodes te doorstaan zolang er voedsel beschikbaar is (Cramp 1985).

Over mogelijke concurrentie met andere in holtes broedende vogels of boombewonende vleermuizen is niets bekend, maar wordt regelmatig gespeculeerd. Zelf zag ik eenmaal een geschil tussen een paartje Halsbandparkieten en een Grote Bonte Specht *Dendrocopos major* bij een nestholte op de Nieuwe Oosterbegraafplaats in korte tijd beslecht worden met het vertrek van de specht. Op bekende broedlocaties in Amsterdam zijn nog altijd diverse andere holenbroedende soorten te vinden, en vergelijkbare berichten komen uit Leiden en Den Haag (W. Janse en J. H. van Steenis op EuroBirdNet Nederland). In deze gevallen is de nulsituatie - aantallen holenbroeders voorafgaand aan de komst van Halsbandparkieten - echter onbekend.

Ik dank Ruud Vlek, Paul Ruiters, Paul Marcus en Willem van der Waal en de andere in dit artikel ge-

noemde vogelaars voor hun informatie over slaapplaatsen of hun hulp bij het tellen. René Dekker en André van Loon voorzagen een eerdere versie van commentaar.

Literatuur

- Anonymus 1981. De Halsbandparkiet in Nederland. Het Vogeljaar 29: 323-324.
- 1995. Soms jagen ze een reiger weg. Amstel-veens Weekblad 73(32), 9 augustus 1995.
- Cramp S. (ed.) 1985. The Birds of the Western Palearctic. Vol. IV. Oxford University Press, Oxford.
- Ernst U. 1995. Afro-Asiatische Sittiche in einer mitteleuropäischen Grosstadt: Einnischung und Auswirkungen auf die Vogelfauna. Jahrbuch Papageienkunde 1: 23-114.
- Kamp B. 2000. Slaapplaats Halsbandparkieten. De Gierzwaluw 38(2): 10-13.
- Kamp B. 2001. Slaapplaats Halsbandparkieten in Slottermeer. Enkele correcties en aanvullingen. Gierzwaluw 38 (3/4): 12
- Lamba B. S. 1966. Nidification of some common Indian birds: 10. The Rose-ringed Parakeet, *Psittacula krameri* Scopoli. Proceedings of the Zoological Society of Calcutta 19: 77-85.
- Lensink R. 1996. De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst. Limosa 69: 103-130.
- Pithon J. A. & Dytham C. 1999. Census of the British Ring-necked Parakeet *Psittacula krameri* population by simultaneous counts of roosts. Bird Study 46: 112-115.
- Timmermans G. 1996. Halsbandparkiet *Psittacula krameri*. In M. Melchers & R. Daalder. Sijsjes en drijsijsjes. De vogels van Amsterdam. Pp. 117-118. Schuyt & Co., Haarlem.

Ring-necked Parakeets *Psittacula krameri* in Amsterdam, 1976-2000

The population of Ring-necked Parakeets in Amsterdam has grown from two individuals in 1976 to 430 in January 2000, as assessed from counts at communal night roosts. During the first years, most parakeets were observed in and around two parks in the southwest and south of Amsterdam, but since about 1990 they are also seen in other parts of the city during daylight hours, and since 1998 up to twelve kilometers outside Amsterdam. However, probably all birds return to one roost in Amsterdam to spend the night. At least part of the population uses a communal roost throughout the year. Up to early spring 2000, the parakeets have used nine different roosting sites (Tab. 1). They some-

times shift between sites for unknown reasons, sometimes several times within a couple of weeks. This parallels the situation in England (Pithon & Dytham 1999). Most roosting sites lie in the western part of Amsterdam. The majority of roosts are in high (> 12 m) deciduous trees close to water. The site most regularly in use lies at a busy roundabout. Ring-necked Parakeets in Amsterdam start the breeding season from March onwards. There are no data on breeding numbers, but it is believed that the numbers present on the roost after March represent the non-breeding population; thus, the present breeding population is estimated at 100 pairs. From the population growth rate (22.5% per year between 1994-2000) it is concluded that the breeding success must be low (probably less than one fledged young per pair). This is also similar to the German and English situation. Although the parks where Ring-necked Parakeets occupy nesting cavities in trees still hold populations of other hole-nesting birds, the influence of Ring-necked Parakeets on native breeding birds and tree-dwelling bats remains unknown, since the original situation has not been described.

Dramatische achteruitgang van de Patrijs *Perdix perdix* in Midden Zeeuws-Vlaanderen

Henk Castelijns

Marollenoord 10, 4553 CP Philippine.

De Patrijs is een standvogel die in Nederland vooral voorkomt in landbouwgebieden. Zeeland en in het bijzonder Zeeuws-Vlaanderen werd altijd als een bolwerk van de soort in Nederland beschouwd (Sovon 1987, Vergeer & Van Zuijlen 1994). Het is maar de vraag of dat nu nog het geval is. Uit drie sneeuwtellingen van Patrijzen is namelijk gebleken dat de soort in Midden Zeeuws-Vlaanderen sinds 1991 sterk is afgenomen. In deze korte bijdrage worden de resultaten van deze tellingen besproken.

In februari 1991, februari 1994 en december 2000 werden in Midden Zeeuws-Vlaanderen Patrijzen geteld bij een (vrijwel) gesloten sneeuwdek. On-

danks de sneeuw zullen er, vooral als ze zich ophouden in boomgaarden (1% van het oppervlak) en in bos (3% van het oppervlak) Patrijzen worden gemist. Omdat telkens op dezelfde wijze werd geteld, zijn de resultaten echter onderling goed vergelijkbaar.

Grootschalige gebieden werden met de auto doorkruist en met behulp van een kijker (vergroting 10x) en een telescoop (vergroting 20-30x) afgezocht. De maximale afstand waarover op deze wijze naar Patrijzen werd gezocht bedroeg 650 m. Meestal was de afstand veel geringer. In kleinschalige gebieden vond de verplaatsing per fiets plaats. Er werd dan alleen gebruik gemaakt van een kijker (vergroting 10x). De maximale afstand waarover dan naar Patrijzen werd gezocht bedroeg 400 m. Het voordeel van verplaatsing per fiets boven verplaatsing per auto was dat, om een beter uitzicht te hebben, men eerder geneigd is om op een van de vele in het gebied aanwezige dijken te klimmen.

Tijdens de tellingen was niet voortdurend sprake van een volledig gesloten sneeuwdek. Als later op de dag door instraling van de zon of door een oplopende temperatuur, bijvoorbeeld kluiten op geploegde akkers boven de sneeuw uitkwamen, werd het tempo waarin werd geteld verlaagd. Gemiddeld werd er per uur c. 350 ha geteld. Bij minder gunstige omstandigheden zakte dat tot c. 250 ha per uur. In de drie winters werd achtereenvolgens 18, 25 en 20 uur geteld.

De waargenomen Patrijzen werden in het veld per groep ingetekend op een topografische kaart. Achter het bureau werden de aantallen per deelgebied (meestal één polder, zie hierna) gesommeerd. Indien een deelgebied niet werd geteld, is het aantal voor dat deelgebied geschat op basis van de dichtheid van een overeenkomstig deelgebied.

Midden Zeeuws-Vlaanderen is 82.4 km² groot en ligt in het uiterste zuidwesten van Nederland. In het noorden wordt het begrensd door de Westerschelde, in het zuiden door de rijksgrens met Vlaanderen, in het westen door de Braakmandijk en in het oosten door het Kanaal van Gent naar Terneuzen. Het gebied bestaat uit 44 polders of delen daarvan. De dijken rondom de polders zijn voor het overgrote deel nog intact en dienen meestal als scheiding tussen de verschillende deelgebieden (figuur 1).

De bodem bestaat voornamelijk uit zavel of zee-klei met plaatselijk een dunne laag zand op de zavel of klei (c. 10%). Van het totale oppervlak wordt 5% gebruikt als weiland en 80% voor akkerbouw.